

<https://doi.org/10.70265/ZNKF4026>

ПРОМЕНЯЩИЯТ СЕ СВЯТ, САЩ, ЕВРОПА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ВОЕННАТА СИГУРНОСТ

Илия Ценов

THE CHANGING WORLD, THE USA, EUROPE AND THE CHALLENGES TO MILITARY SECURITY

Iliya Tsenov

Резюме: Промените често се случват след сериозни сблъсъци на интереси и ценности, които съпътстват историята на човека от най-дълбока древност. Борбата за ресурси, пазари и тяхното преразпределение и сега е в основата на противоборствата в съвременния свят, но вече в едни други измерения. Докладът разглежда опитите за разрешаване на наболелите проблеми, като се акцентира на възможно най-неблагоприятния сценарий, ако не се намерят мирни и дипломатични варианти и се стигне до военно решение на проблемите. Надеждата е, опитът от последните години да вразуми политиците, но ако това не се случи, дали сме готови за последствията? Акцентирайки на тези и други въпроси, анализирайки процесите, се търсят възможните правилни действия във времето на все по-сложните отношения между САЩ, ЕС и другите „големи сили“ в динамиката на променящия се свят.

Ключови думи: промяна, предизвикателства, военна сигурност, модернизация, динамика

Summary: Changes often occur after serious clashes of interests and values, which have accompanied human history since ancient times. The struggle for resources, markets and their redistribution is still at the heart of the conflicts in the modern world, but now - in different dimensions. The report examines attempts to resolve the pressing issues, focusing on the worst-case scenario if peaceful and diplomatic options are not found and a military solution to the problems is reached. The hope is that the experience of recent years will bring politicians to their senses, but if this does not happen, are we prepared for the consequences? By focusing on these and other issues and analyzing the processes, possible correct actions are sought in the time of increasingly complex relations between the USA, the EU and the other "big powers" in the dynamics of the changing world.

Keywords: change, challenges, military security, modernization, dynamics

УВОД

Светът се променя. Възможните посоки са обект на различни коментари, но сигурното, е, че скоростта им е по-висока от предвиждания. Държавите се опитват да са в темпа на стремителните изменения във всички сфери, като някои успяват, други (повечето) не, и имат известни затруднения, като тук следва да си припомним думите на френския президент Еманюел Макрон за „Европа на две скорости“. Основният проблем, който се налага е в хората, тяхната готовност и възможностите им да не бъдат същите, а да отговарят на все по-нарастващите изисквания и стандартите на новото време.

Променящият се световен ред обхваща политиката и обществените отношения, икономиката и финансите, социалната сфера и здравеопазването, културата и спорта. Промените разбира се, не са прецедент от времето на Римската империя, а преди това на Древна Гърция и Персия, на великите Източни империи, а по-късно и на Западните колониални сили от новата и най-новата история. Времена и епохи на величие и падение на Холандия (Нидерландия), Испания и Португалия, на Франция, Англия, Русия и Германия, до най-новия сблъсък (предстоящ) на новата планетарна сила – Китай, и (до)сегашния хегемон – САЩ. Сериозността на проблема е в съществуващият световен ред, основаващ се за разлика от преди, на атома и оръжията за масово унищожаване (ОМП) и изправен пред предизвикателствата и непредсказуемостта на новите технологии.

Целта на изследването е да се формулират предложения, на базата на динамично променящата се ситуация в глобален и регионален план, за повишаване на ефективността на въоръжените сили.

Обект на изследването е военната сигурност, а предмет е ускоряването на процеса на модернизация на армията за да бъде в съответствие с изискванията за повишаване на оперативната съвместимост със съюзниците ни в НАТО.

1. САЩ – НОВИТЕ РЕАЛНОСТИ

Президентът Доналд Тръмп обяви за „Ден на Освобождението“ - 2 април 2025 г. Той бе съпроводен със спад на долара, срив на борсовите пазари, стряскащи мита, стрес и паника в света. „Палячо и шут, фалирал бизнесмен, или просто – луд ...“, как ли не бе наричан новият водач на демократичния свят. Всъщност дори при не съвсем задълбочен анализ, може да се направи изводът, че събитията следват своя естествен развой и ефекта на махалото е в ход. Една от основните идеи за глобалното развитие, за мощните транснационални организации, които да изземат функциите и да ръководят отделните страни, като че ли се изчерпа и навлизаме в противоположната фаза на националните държави. Те все повече се стремят сами да определят бъдещето си, или се отива вече

към реалполитиката, при която според Хенри Кисинджър нациите защитават интересите си със сила. Така че новият стопанин на Белия дом, е по-скоро един различен, но делови човек и представител на тези икономически, финансови, политически и социални кръгове в САЩ, а и на други места по света, които до сега не бяха добре ... представени. Трудно може да се говори за „идеология“ в класическия смисъл, ако се има предвид „Проект 2025“ и ролята на фондация Херитидж. Това, което следва да се признае, е простотата и разбираемостта на посланията за суверенитета, държавността и дори самото възстановяването на статута на семейството и индивидуалните права за свободен живот.

Реванш, поредният световен цикъл, а може би в стила на изразяване на президента Тръмп, просто става въпрос за едни ресурси, които трябва да бъдат пренасочени, а те имат и своя финансов еквивалент. Както преди повече от два века, един друг световен лидер запитан какво му е необходимо за да спечели войната, отговаря ясно и точно: „Три неща – пари, пари и още пари“ (Наполеон Бонапарт). Противно на някои твърдения, Доналд Тръмп не е „неадекватен“, а всички на пръв поглед хаотични действия – мита и укази, интервюта от борда на самолета и други „не съвсем разумни действия“ са насочени към една главна цел – да забави темпа на Китай. В името на тази стратегическа задача се „конфронтира с целия свят“, сключва и разваля сделки, подписва нови и се отказва от стари договори, започва и спира търговски (и не само) войни, защото след като и ние знаем за материала на колумнистът на The New York Times Томас Л. Фридман, в която разказва за посещението си във високотехнологичния парк на Huawei в Китай и оставя впечатлен, че само за три години, компанията, „удушена от санкции“, е изградила огромен изследователски и производствен клъстер, където произвежда продукти, използвайки най-напредналите технологии. В Шанхай посещава огромен нов изследователски център, приблизително с размерите на 225 футболни игрища, построен от китайския технологичен гигант и констатира със съжаление, че пред Америка се очертават трудни времена. По повод на това, той изрича сакралната фраза: „Погледнах в бъдещето, не видях Америка“. Тази статия е прочел и Тръмп.

Това обяснява и действията на американската администрация по отношение на Панама, Гренландия и дори Канада, защото тези територии са необходими за „икономическата сигурност на страната“. Това разбира се, не е прецедент, като се има предвид доктрината Монро, Тексас, Аляска и Хавайските острови, Филипините, Куба, Вирджинските острови и въобще историята на САЩ. Във вече очакваното ново преразпределение и динамиката на променящия се свят е съвсем естествено да се проявяват и представят различните

интереси на старите и новите силни актьори, като докато едните се насочват към континенталната част на света, съвсем естествено е другите, според класическите геополитически теории да се ориентират към океаните. В този смисъл интересът към Мексико и Канада, Панама и Aukus (т. нар. съюз между САЩ, Великобритания и Австралия, което си е косвеното геополитическо бедствие за ЕС) е нормален геостратегически ход. Не по-разбираем е интересът към Гренландия с нейната огромна територия, стратегическо разположение и доказани, но най-вече предполагаеми огромни залежи на подземни богатства.

Не бива да се пренебрегва и факта, че един от първите укази подписани на 28 януари 2025 г. от новоизбраният президент на САЩ, беше за създаване на противоракетна отбрана (ПРО), сходна с израелската „Железен купол“ и срок даден на министъра на отбраната Питър Хегсет проектът да се представи за два месеца. Америка сериозно се подготвя да устоява позициите си, като се предвиждат колосални средства (някой от финансовите разчети достигат до \$ 2.5 трилиона) за изграждане на три ешелонна защита на цялата територия и за това се ангажира икономическия, военния и научен потенциал на страната. Проектът „Великия железен купол“ е предизборно обещание на Тръмп и е по примера на Израел, създаден с американска помощ, но с разлика в мащабите, защото САЩ са 430 пъти по големи от близоизточният си съюзник, което от само себе си говори за колосалността на начинанието. Повече от ясно е, че Америка не иска да отнеме производството на аксесоари и джапанки от Виетнам и Тайланд, а се стреми да си осигури (отново) първото място в бъдещия „Нов свят“, защото, както преди време посочва Тед Гален Карпентър *„Сегашната американска администрация изглежда още по-малко способна да вземе принципно решение по въпроса, коя страна – Русия или Китай – е основния противник на САЩ. Вместо това, Вашингтон продължава да се конфронтира и с двете. Това обаче не само създава изключително опасен прецедент на стратегическо пренапрягане на силите, но и сближава Москва и Пекин“* (Карпентър, 2021, с. 97). Сега Тръмп прави своите изводи и избор, като взема решение в голямата геополитическа игра в стил Кисинджър от 70-те години на миналия век, че дори и още по-рано – „Разделяй и владей“. А какво прави Европа?

2. ОТ „МЕКАТА СИЛА“, ДО „ПРЕВЪОРЪЖИ ЕВРОПА“ И „ГОТОВНОСТ 2030“

От 1977 г., когато Джоузеф Най и Роберт Кеохейн, във „Власт и взаимозависимост“ разработват модела на мека сила” (Soft Power) европейските политици, като цяло възприемат модела, в който понятието „сила“, се използва вместо „власт“, като трябва да се признае, че във времето на Студената война и противопоставянето на

ядрените колоси САЩ и СССР имаше своя резон, особено в сферата на външната политика, идеологията и културата. Процесите на сближаване след Хелзинки, мирното съвместно съществуване, опитите за постигане на мир в Близкия изток и особено 90-те години на миналия век и еуфорията след падането на Берлинската стена и „краят на историята“ по Фукуяма. Без да правим по-сериозен анализ на последващите събития, може да се посочи, че при сегашното стечения на обстоятелствата, тази концепция вече трудно може да се приложи. Европа се лута (за кой ли път), ЕС е на съдбоносен кръстопът и трябва да се вземат трудни, отговорни и правилни решения, но за съжаление трябва да признаем политическия нюх и прозорливост на Хенри Кисинджър, че *„Европа се обръща навътре към себе си тъкмо, когато оформеният до значителна степен световен ред се изправя лице в лице пред тежък сблъсък и в резултат може да погълне всеки регион, не успя да допринесе за оформянето на този нов глобален порядък. По този начин Европа е увиснала между миналото, което се бори да преодолее, и едно бъдеще, което още не е определила“* (Кисинджър, 2015) Пророчески думи на един от най-големите политици и държавници на нашето време, които могат да се разгледат и в теоретичен план, ако вземем предвид посоченото от Евгени Манев: *„В науката все по-широко се застъпва разбирането, че онова, което се случва в региона е резултат както на сложни политически, икономически, социални и културни процеси на конкретно управление от страна на оторизираните властови органи, така и на обществено осъзнато действие на гражданите, населяващи съответния регион и защитаващи организирано своите интереси чрез съответните форми на управление на дейността на държавата или съюза, от съответния регион“* (Манев, 2012, с. 340). Големият въпрос е, дали при тази сложна ситуация европейските ръководители вземат предвид всички исторически, научни, политически, икономически, обществени и други фактори при вземането на решения, от които зависи съдбата и бъдещето на стотици милиони хора на Стария континент. При форсмажорни обстоятелства следва да се действа своевременно, но бързина без анализ и мисъл е просто реактивност и едва ли това е правилния подход.

Приетият план „Превъоръжи Европа“ (“ReArm Europe”), се превърна в „Готовност 2030“ (“Readiness 2030”) под натиска на Испания и Италия, а председателят на Европейската комисия (ЕК) Урсула фон Дер Лайен обяви, че в представената “Бяла книга” се посочат необходимите средства за финансиране, които по предварителни разчети са над 800 милиарда евро. Включени са програми за развитие на инфраструктурата, повишаване на военна мобилност, преодоляване на пропуските в боеспособността, увеличаване на производството на ракети, дроне и съвременна

артилерия, и всичко необходимо за воденето на модерна електронна война и т. н. Въпросът, който стои пред ЕС е в приоритетите, защото само преди няколко месеца, след доклада на Марио Драги госпожа фон Дер Лайен каза, че единственият път на Европа е конкурентоспособността и повишаване на просперитета за всички в Европа, за да надградим нашия много успешен социален модел – социалната пазарна икономика. Не е точно предмет на този анализ, но няма как да не се спомене, че сегашното състояние е резултат на редица неправилни действия в последно време „Европейският съюз, едно от най-обеещащите начинания в годините след Втората световна война, губи упора заради неблагоприятното въздействие на политиката на икономии, наложена по време на рецесията и осъдена дори от МВФ“ (Чомски, 2016, с. 346), след това може да споменем и редица други не съвсем адекватни реакции, като миграционните процеси, терористичните атаки, COVID -19 и разбира се неумението да се овладяват външнополитически кризи (Русия – Украйна, Близкия Изток).

В доклада си бившият председател на Европейската централна банка (ЕЦБ) посочва, че ако ЕС не се промени, ще загуби смисъла на съществуването си. С оглед необходимостта от по-тясна интеграция между европейските нации за постигне на по-силна и конкурентоспособна икономика, която да се справи с изоставането на икономиката на ЕС от САЩ и Китай, той предлага нова индустриална стратегия за Европа, базирана на инвестиции от 800 млрд. евро (сакрална сума) годишно. Предвид вътрешнополитическата нестабилност и фрагментираните реакции на държавите членки на ЕС обосновано може да се посочи, че това ще срещне трудности. Драги откровено заявява, че икономиката на Европа е болна и Старият континент трябва да реструктурира финансовите си пазари, да намали цената на електроенергията, да се инвестира в научноизследователската и развойна дейност, а държавите членки следва да преодолеят вътрешнополитическите си противоречия и да тръгнат в една посока. Единственият начин да се справим с това предизвикателство е да растем и да станем по-производителни, но за да се случи това е необходимо да се променим радикално, или както казва известният италиански икономист – „Бъдещето на Европа: реформирай се или умри“.

И всичко това за водещи страни, като Франция и Германия, Испания и Италия, Нидерландия и Белгия, които владееха света и претендираха (не без основание), че са люлка на цивилизацията, но не успяха да овладеят процесите и допуснаха да бъдат след събитията. „С разпадането на колониалната система не изчезнаха дискриминацията и ксенофобията, напротив, на политическата карта се появиха нови държавни граници, които станаха причина за разпалването на трайни

огнища на етнически и териториални конфликти. Оказа се, че света посреща Милениума с Нов световен ред, но със старите си проблеми“ (Люлев, 2022, с.152). Само за две десетилетия от началото на ХХІ век „Злият дух“ беше изпуснат от кутията на Пандора, и най голямата злина, която 77 години беше под похлупака на три поколения (добри или лоши) държавници беше изпусната. Никога не имало такъв период без войни и сериозни катаклизми, но за съжаление, в Новото време тази истина не беше преоткрита. Всъщност, както посочва Йордан Дойков „Въпросът за истината е същностен за диалектическата логика. В целеполагането на истината, в съдържанието на логиката се извежда нейната критериалност за обективен познавателен инструментариум на заобикалящата реалност, а оттам и на познанието“ (Дойков, 2010, с.133). За наше съжаление, по някакви геополитически, или други по-прозаични причини тази не толкова сложна парадигма не бе изяснена от управляващите и се допусна в един момент, въпреки заклинанията на всички преживели ужаса на двете световни войни отново да се стигне до силово разрешаване на споровете. След Африка и Азия, Южна Америка и Близкия, Средният и Далечният изток, в един момент нещата започнаха да се случват все по-близо – Грузия, Чечения, (бивша) Югославия и сега вече – Украйна. Много точно, преди години Зб. Бжежински казва „Новата реалност е нещо като разпръсната турбулентност. И това налага, струва ми се, различен начин на мислене, по-задълбочено разбиране на сложността на глобалните промени“ (Бжежински & Скокрофт, 2010, с. 12-13).

Затова, може би е добре, че докато политиките вземат своите решения, учените и специалистите дават своите експертизи, основаващи се на (евентуалните) нови тенденции за самостоятелна военна защита на ЕС. Според публикации на Института „Брьогел“ и Института за световна икономика в Кил, за да се противопостави на все по-милитаризиращата се Русия за нуждите на своята отбрана и постигане на паритет, към сегашните 1 470 000 военнослужещи (вкл. Великобритания) трябва да се прибавят поне още 300 000 души, които предстои да се оборудват с техника и въоръжение и да се подготвят за съвместни бойни действия в 29 армии. Само в Прибалтика ще са необходими 1400 танка, 2000 бойни машини на пехотата (БМП), 700 артилерийски оръжия, което е повече от сегашните армии на Франция, Германия, Италия и Великобритания, взети заедно. Прословутите 1 000 000 милион снаряди, които така и не се намериха и произведоха, ще стигнат за интензивни сражения до три месеца. Като средства се счита, че ще са необходими около 250 милиарда евро годишно, което е около 3.5 % от БВП на страните членки. И тук можем да посочим необходимостта от синергия между икономиката, финансите и отбраната, защото се счита, че при обединяване на обществените

поръчки и повече конкуренция може да се реализират значителни спестявания на средства особено при новите технологии като производство на дроне, елементи от Европейската инициатива за небесен щит и др. общи проекти и инициативи.

За сериозността на проблемите на отбранителната политика в ЕС говори и факта, че за първи път на среща на върха се дискутира само един въпрос – сигурността на Еврпа. През м. февруари 2025 г. в двореца „Егмон“ в Брюксел се направи преглед на отбранителната индустрия и се реши да се засили координацията между страните, да се правят повече съвместни обществени поръчки, за намаляване на цените, да се направи преглед на законодателството, да се насърчават иновациите. Това в голяма степен е от полза на всички, но както подчерта президента Румен Радев в изказването си на форум на списание „Икономист“ особено за България, защото се наблюдава все по-задълбочаваща се пропаст между „малки“ и „големи“ при разходите. При най-лошият сценарий, който се предвижда военен конфликт с прякото участие на европейските страни се разчита на ядрения щит на единствената разполагаща с атомно оръжие – Франция и помощ в това направление от Великобритания. Френската армия има програма от 2023 г. за 413 млрд. евро за технологична модернизация. Новоизбрания канцлер на Германия Фридрих Мерц разчита на съживяване на мотора на най-силната икономика на континента с 1 трилион евра, от които 500 милиарда са за Бундесвера. Особено внимание, по разбираеми причини се отделя в Полша, където се предвижда военният бюджет да достигне пожелаваните от Тръмп 5% от БВП, а премиера Доналд Туск изрази желание армията да достигне 500 000 души. Разглеждайки тези процеси следва да се има предвид и редица негативни очаквания и тенденции във вътрешнополитически план. Във Франция има силна опозиция на президента Еманюел Макрон, а крайната десница Алтернатива за Германия на Алис Вайдел спечели 25 % на последните парламентарни избори и е втора, докато Левицата е първа в Берлин и има симпатиите на младите. Но по-притеснителното е, че повече от 60% от избирателите не одобряват кандидатурата на Мерц за канцлер, а Бундесвера има сериозни затруднение за набирането на още 100 000 военнослужещи.

Всичко това дава още по-голям резон на казаното от президента за ролята на всички страни в колективната сигурност, защото изводите, които могат да се направят, е, че в глобализирания и взаимнообвързан свят трудно може да се оцелее без сътрудничество на всички заинтересовани, защото *„Днес живеем с последиците от това, че не сме били по-строги в анализите си или че сме били твърде догматични в убежденията си.“* (Шваб, 2021, с.40). Не трябва да има противоречие (не бива, или следва да се решават) между малки и големи, между

„Плана Драги“, ПВУ и планове за сигурност и отбрана, между цивилизационният избор на държавите, между които по Жан Жак Русо се водят войните и избора на личността и гражданите. САЩ и Европа са най-силните и близки партньори, с общо виждане за света, общи ценности и исторически връзки. Точно историята ни дава урок, че трябва да се преодоляват митата, търговските и истинските войни, и дано останем само с подготовката ...

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ВОЕННАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ

Може да разгледаме военната сигурност (ВнС) като подсистема на националната сигурност (НС), показваща състоянието на военно-политическата обстановка и отбранителните способности на страната, и вероятността държавата да бъде въввлечена във военен конфликт. ВнС на страната трябва да гарантира успешно противодействие и неутрализиране на всякакви външни и вътрешни фактори, които могат да извадят системата от равновесие. За осигуряването на военна сигурност страната следва да има добре развит отбранителен потенциал изразяващ се във възможността на държавата да води война. Тук могат да се посочат основни елементи като състоянието на Въоръжените сили – количество и качество, подготовка на личния състав, разполагаемите резерви, състоянието на икономиката и военно-промишления комплекс (ВПК), морално-психологическата готовност на армията и населението и редица други фактори, от които основен е военният, който включва дейности по създаването на военен потенциал, за използването му при постигането на определени цели. Защото (за съжаление) *„войната заема централно място в историята и живота на хората...“* (Блек, 2001, с. 17) и *„Войната е организирана дейност...“* (Франс, 2022, с. 14).

Военното строителство е друг сериозен елемент, от който зависи военната сигурност и е широкомащабна дейност по изграждането и развитието на въоръжените сили (ВС), за да се осигурят и надеждно да се защитят интересите на страната основно в посока на външната сигурност. В исторически план ние имаме сериозен опит в тази област, което е една от основните причини, въпреки сериозните проблеми, всеобхватни реформи и турбуленции да се съхрани ядрото на въоръжените сили.

В най-актуалният към момента документ – Доклада за състоянието на отбраната и ВС за 2024 г. се посочва, че въпреки трудностите, поставените задачи се изпълняват. Във фокуса на усилията през изминалата година бяха залегнали задачи за подобряване на мисиите, развитие на отбранителните способности, превъоръжаването по осигурените с финансиране проекти, попълването на вакантните

длъжности и доброволния резерв и изпълнение на Целите на способностите на НАТО.

От особена важност за военната сигурност, като основен елемент на НС, в тази динамична външнополитическа ситуация следва да се посочи приемането с Решение на МС от 07.03.2025 г. на нова Национална отбранителна стратегия на Република България. Този основополагащ стратегически документ е с хоризонт до 2035 г. и дава ясна рамка за развитието на ВС на страната, приоритетите за НС, целите и пътищата за развитие, като се подчертава, че отбраната се осъществява в контекста на колективната сигурност на НАТО и Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС.

В Стратегията се анализират основните тенденции в средата за сигурност, като се отчитат дестабилизиращите процеси и нарастващите рискове и заплахи, главно от войната в Украйна, като се подчертава, че Русия ще запази амбициите си на велика сила и това ще доведе до продължаване на геостратегическото противопоставяне с НАТО. Особена опасност представлява ескалацията на напрежението да доведе до противопоставяне на ядрените сили и спекулирането с ОМП като евентуално решение на противоречията.

Като стъпки за повишаване на потенциала на военната ни сигурност се предвижда:

1) Да продължи с ускорени темпове модернизацията на ВС и да се реализират планираните проекти;

2) Да се работи за повишаване на оперативната съвместимост със съюзниците от НАТО;

3) Да се развиват способностите по мисиите на ВС, като основен акцент да е първата мисия „Възпирание и отбрана“;

Приоритетна област за планиране на отбраната и развитие на ВС са грижата за кадровите военнослужещи и преодоляване на сериозния недокомлект в редица видове ВС, за което са предвидени сериозни финансови, организационни и социални мерки.

Като основно предизвикателство и главно направление за действие се очертава и мащабното превъоръжаване на армията, което за съжаление трябва да се реализира в една сложна и напрегната среда, което не допринася за качеството и най-вече за цената, на която ще се осъществи. Пропуснатите десетилетия сега трябва да се наваксат и както беше посочено, сега надеждите са да се вземат правилните и оптимално адекватни решения, и то в една силна конфронтация по всички линии, където се преплитат много и различни интереси. Управляващите следва да са наясно, че не трябва да правим паралелни, а съвместни проекти. Спешно се нуждаем от модернизация на военната техника, но с подобрена система на обществените поръчки. Военното

производство не е разход, а стимул за развитието на икономиката и инфраструктурата.

От особена важност са хибридните действия и информационното противопоставяне, което все по-често съпътства напрегнатото ежедневие и нагнетява проблемите, защото *„Информационната война е концепция за постигане на решителни(крайни) военни и политически цели чрез използване на нетрадиционни средства и форми на въоръжена борба за въздействие върху обществени информационни инфраструктури на противника с цел нарушаване (или разрушаване) на организационния интегритет и командно-управленската свързаност на дадена организация или общество и постигане по този начин на решителни (крайните) военни и политически цели на военна кампания“* (Велчев, 2025, с. 81). Все по-голям ресурс се отделя и в това направление, за създаденото през 2021 г. Командване за комуникационно-информационна поддръжка и киберотбрана (ККИПКО) и за другите специални служби от системата за НС.

По отношение на военния бюджет, въпреки усилията и максималното напрежение и мобилизиране на институциите реалистичните очаквания са за максимум 2.5 % от БВП на страната. Това е необходимо за да се изпълнят изискванията за модернизация на основните проекти, за ВВС, Сухопътните войски и ВМС (новите изтребители, БМП и двата кораба, които се дооборудват в Бургас). След изпълнението на мегапроектите, вниманието следва да се насочи към другите цели в Плана за модернизация, като – ракетите за патрулните кораби, нова реактивна система за ПВО, система за залпов огън, нови 155-мм гаубици, ракети „Джавелин“ и др., защото, както преди повече от два века пише класика на военната наука; *„...колкото по-бавно се развива войната, толкова по-голяма става вероятността сумата на непредвидените събития, които може да предостави всеки отделен случай“* (Клаузевиц, 2001, с. 52).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Все повече пред нас стои въпроса за нашите решения, за отговорността пред наследниците ни, защото *„настоящето е продукт на миналото“* (Гълбрайт, 1996, с. 12) и в този смисъл, следва да разсъждаваме, какво правим сега за бъдещите поколения. Проблемът е философски и с вековна давност, но сега той се поставя във времето на ракетно – ядрените оръжия, на неограничените възможности на новите технологии, и най-вече на изкуственият интелект, който все още е контролируем (за сега).

Ключовия извод, който може да формулираме е, че във все по-променящият се свят следва да изграждаме и развиваме, от една страна собствени си сили за отбрана и възможности, но успоредно с това да

имаме и съюзници, на които може да се разчита. Фактът, че до сега член 5 от Северноатлантическия договор е задействан веднъж по искане на най-мощната държава в Алианса, е показателен, че днес никой не може да бъде абсолютно сигурен в безопасността си. В следващите години ще се разчита на новите технологии и контрола на информацията, на националният отбранителен потенциал и на колективната сигурност, на оръжията за масово поразяване и на конвенционалните сили, но най-вече успешни ще бъдат тези, които се адаптират към промените и предлагат иновативни решения.

Изследването на българския и чуждестранен опит показва, че за повишаване на нивото на сигурност трябва да се координират дейностите на националните институции и колективните органи, за да се достигне максимална ефективност от използваните ресурси, за да се отговори на предизвикателствата и да се постигнат целите на военната сигурност.

ЛИТЕРАТУРА:

- Блек, Дж. (2001). *Военно дело 1660 – 1975*. София: СОФИ –Р. // Blek, Dzh. (2001). *Voенно delo 1660 – 1975*. Sofiya: SOFI –R.
- Бжежински, З., & Скокрофт, Б. (2010). *Америка и света, Разговори за бъдещето на американската външна политика*. София: изд, Весела Люцканова. // Bzhezhinski, Z., & Skokroft, B. (2010). *Amerika i sveta, Razgovori za badeshteto na amerikanskata vanshna politika*. Sofiya: izd, Vesela Lyutskanova.
- Велчев, А. (2025). *Медийни бойни полета*. „Пъблик тръст“ ЕООД. // Velchev, A. (2025). *Mediyni boyni poleta*. „Pablik trast“ EOOD.
- Гълбрайт, Д.К. (1996). *Икономическата наука в перспектива*. ИК „Христо Ботев“ София. // Galbrayt, D.K. (1996). *Ikonomicheskata nauka v perspectiva*. IK „Hristo Botev“ Sofiya.
- Дойков, Й. (2010). *Методологическо конструиране в социалния анализ*. Парадигма. // Doykov, Y. (2010). *Metodologicheskо konstruirane v sotsialniya analiz*. Paradigma.
- Карпентър, Т. Г. (2021). *Геополитика, бр. 6*. София. // Karpentar, T.G. (2021). *Geopolitika, br. 6*, Sofiya.
- Кисинджър, Х. (2015). *Световен ред*. София: Труд. // Kisindzhar, H. (2015). *Svetoven red*. Sofiya: Trud.
- Клаузевиц, К. ф. (2001). *Теория на голямата война*. София: СОФИ – Р. // Klauzevits, K. f. (2001). *Teoriya na golyamata voyna*. Sofiya: SOFI – R.
- Лолев, И. (2022). *Престъпления, свързани с трафика на МПС*. Парадигма. // Lolev, I. (2022). *Prestapleniya, svarzani s trafika na MPS*. Paradigma.

- Манев, Е. (2012). *Глобална, регионална и национална сигурност*. Софтрейд. // Manev, E. (2012). *Globalna, regionalna i natsionalna sigurnost*. Softreyd.
- Франс, Дж. (2022). *Войната. Възходът на западната военна мощ*. София: Сиела. // Frans, Dzh. (2022). *Voynata. Vazhodat na zapadnata voenna mosht*. Sofiya: Siela.
- Чомски, Н. (2016). *Кой управлява света*. ИК „Бард“ ООД. // Chomski, N. (2016). *Koy upravlyava sveta*. ИК „Bard“ ООД.
- Шваб, К. (2021). *Капитализъм на заинтересованите*. Изток - Запад. // Shvab, K. (2021). *Kapitalizam na zainteresovanite*. Iztok - Zapad.